

GEOPOLITIKK I ARKTIS

KRIGEN I UKRAINA

RUSSLAND

RETORIKK

VLADIMIR PUTIN

Kremls språkkrig

2 / 2

Tore Nasset og Laura A. Janda Foto: UiT

Av Tore Nasset og Laura A. Janda, professorer i russisk språkvitenskap, UiT Norges Arktiske Universitet

Publisert:

21.03.23 10:12

Når den russiske presidenten taler, er det om å gjøre å virke samlende innad og samtidig så splid blant motstanderens støttespillere i Vesten. Kreml har lyktes bedre med det første enn med det andre.

KRONIKK

Dette er en kronikk, skrevet av en ekstern bidragsyter. Kronikken gir uttrykk for skribentens holdninger.

På talerstolen er den russiske presidenten en «grå mus». Presidentens tale til Føderasjonsrådet 21. februar var en monoton opplesning av et langt manus for en diskret gjespende forsamling som pliktskyldig applauderte på de rette stedene. Likevel bruker Kreml språket på en effektiv måte. Vi skal se nærmere på noen strategier.

Tre språklige strategier

Strategi nr. 1 er å bruke ord som vekker «riktige» assosiasjoner selv om betydningen ikke passer. Allerede i februar i fjor formulerte Kreml «avnazifisering» av Ukraina som et hovedmål. Rent faktisk gir dette ingen mening. Det er ikke flere nazister i Ukraina enn andre steder, og landet ledes av en president med jødisk bakgrunn. Men hos den jevne russer er det ingenting som virker mer samlende enn kampen mot Hitler og nazistene under andre verdenskrig. Ved å fremstille krigen mot Ukraina som en kamp mot nazister knytter man an til minnene fra andre verdenskrig og sikrer oppslutning i egne rekker. At denne språkbruken virker malplassert utenfor Russland, kommer i annen rekke. I autoritære regimer er det slik at om man gjentar en løgn ofte nok, blir den til «sannhet».

Strategi nr. 2 er å ikke nevne ting man ikke liker. Den russiske presidenten unngår å omtale den fengslede opposisjonspolitikeren Aleksej Navalnyj ved navn, og det samme gjelder den ukrainske presidenten. Ukraina ble knapt nevnt i den store talen 21. februar. Å kalle krigen for «krig» er forbudt. I stedet brukes betegnelsen «spesialoperasjon». Dermed bagatelliserer man omfanget av krigshandlingene og ufarliggjør konsekvensene.

En tredje strategi er å bruke fremmedord – gjerne ord som den jevne russer ikke har noe forhold til. I talen 21. februar talte presidenten varmt om «deoffshorisering av russisk økonomi». På denne måten fremstår presidenten som sofistikert og vitenskapelig, samtidig som han tåkelegger at det det egentlig handler om, er å isolere Russland fra Vesten.

Grammatikken avslører

Ordvalg er viktig, men på russisk er det også viktig hvilken form ordet står i. Russiske ord har seks kasusformer som viser om ordet beskriver en aktiv aktør, en passiv mottager eller et instrument som kan manipuleres. Forskere fra UiT, Karlsuniversitetet i Praha og Brown University i USA har sett nærmere på kasusbruken i den russiske presidentens taler. Vi fokuserte på tre nøkkelord: NATO, Ukraina og Russland.

I februar 2022 viste kasusbruken til NATO som en destinasjon som Ukraina var på vei mot. Ett år senere fremstiller presidentens kasusbruk NATO som en manipulerende aktør som truer med atomvåpen og lurer regimet i Kiev med i krigen. NATO og USA er blitt den store aggressoren som «sier rett ut at deres mål er å påføre Russland et strategisk nederlag».

Fremstillingen av Ukraina har også forandret seg. I fjor ble Ukraina dehumanisert og fremstilt som et landområde, og ikke som en stat eller handlende aktør. I årets tale er dette bildet forsterket. Ukraina er nesten forsvunnet og nevnes bare i forbifarten som de russiske landområdene «som i dag kalles Ukraina», og som Vesten forsøker å gjøre til et «Anti-Russland».

For ett år siden ble Russland portrettert som en dynamisk, handlende aktør og en samarbeidspartner man kunne stole på. Kasusbruken viser hvordan dette nå tones ned. Russland beskrives nå som mindre handlende enn NATO og Vesten. I stedet får Russland rollen som uskyldig offer for vestlig aggresjon.

Små ord med mye mening

Russisk har ord som svarer til norsk «i» og «på». Akkurat som på norsk er det vanlig å bruke «i» om stater. Vi sier «i» Russland, «i» Norge osv., og slik er det også på russisk. Men tradisjonelt har russerne brukt ordet for «på» om Ukraina. Da Ukraina ble selvstendig etter Sovjetunionens fall, ble det mer politisk korrekt på russisk å si «i Ukraina». Den russiske presidenten ignorerer denne trenden og bruker konsekvent ordet for «på» om Ukraina. Budskapet er klart: Ukraina anerkjennes ikke som stat og fremstilles bare som et landområde som Russland kan kontrollere.

Språklig motstandskamp?

Er språklig motstandskamp mulig i et autoritært Russland der det er forbudt å kalle krigen for «krig»? Den russiske folkevittigheten har gitt presidenten en hel rekke oppnavn som levner landets leder liten ære. Under pandemien ble det vanlig å referere til presidenten som «bunkernyj ded». På norsk kan vi kanskje si «bunkerbestefar» eller «bestefar i bunkeren». At den aldrende presidenten er en tidligere KGB-offiser som heller ser bakover enn fremover, er velkjent. Referansen til bunkeren viser til presidentens fysiske og mentale isolasjon under pandemien. Isolasjonen kan ha bidratt til de fatale feilvurderingene i forbindelse med angrepet på Ukraina i februar i fjor. Samtidig gir bunkeren assosiasjoner til en annen velkjent diktator som endte sine dager i en bunker i 1945. Et annet kallenavn med samme referanse er «Putler», en sammentrekning av navnene Putin og Hitler.

Om folkelig kreativitet har noen sjanse mot Kremles grå, men systematiske språkkrig, gjenstår å se. Så langt har Kremles taleskrivere hatt større hell med å virke samlende innad enn å skape splittelse i Vesten.

Serie: Geopolitikk i Arktis

I en serie kronikker belyser forskere fra UiT den geopolitiske utviklingen i Arktis. Nye geopolitiske rammer påvirker Norges handlingsrom i nordområdene og har stor betydning for framtidens politikutvikling.